

MORIS BLANŠO

„I šta sad mi da mislimo o njemu?“ Ovo pitanje poput nekakve aure lebdi oko svega što je ikad napisano o Morisu Blanšou; ono istovremeno uspostavlja zajednicu njegovih čitalaca, ali i zaustavlja svakog od njih na njenom pragu (Blanšooov čitalac usamljeno je biće). Od trenutka kada je umro u februaru 2003, u 95. godini, ovo pitanje dobilo je kategorički status i zahteva odgovor.

Mora se reći da se navedeno pitanje u početku gotovo uopšte nije postavljalo. Tokom perioda od trideset godina nakon što se proćuo zahvaljujući svom prvom romanu,¹ Blanšo je u suštini bio pisac po meri pisaca, a hronike koje je pisao za *Nouvelle Nouvelle Revue Française* od 1953. do 1968. godine samo su učvrstile taj položaj. U skladu s tim, većina Blanšooovih čitalaca na pitanje koje sam na početku naveo odgovorila je tako što su i sami postali pisci. Čitaoci Fukoa, Deride, Barta ili Deleza; Bataja, Levinasa ili Šara; Rožea Laporta, Žaka Dipena, Mišela Degija, Edmona Žabesa; Rob-Grijea, Dirasove, Sarotove, pa čak i Beketa, neprekidno se susreću sa izvesnim čitanjem Blanšoa, koje je ponekad jednoglasno, ali koje se prilično često tome opire, kao da ono predstavlja samo poledinu rada koji je pred njima.² Može se stoga reći da ono što posleratna era francuske književnosti misli o Blanšou čini jednu od najznačajnijih karakteristika koje određuju taj period, koji tek treba istražiti kada je reč o posledicama do kojih je doveo.

Uz jedan ili dva izuzetka,³ ovaj odgovor pisaca na njegovo delo bio je praćen izvesnim oklevanjem da se progovori o tome šta znači čitati Blanšoa. Ali, onda su se stvari promenile, i počev od 1970. godine njegova dela postala su predmet kritičke analize. Filozofi, kritičari i pisci naučnih radova počeli su da od njega stvaraju autora koji se može čitati u okviru književnog kanona,⁴ i da mu nalaze mesto u istoriji književnosti (mada istorija u ovom slučaju počinje manje ili više 1945, tako da ju je bilo skoro nemoguće razlikovati od savremenih dela).⁵ Ovaj

¹ *Thomas l'obscur* (Paris, Gallimard, 1941).

² Tipičan primer je prvi roman Alena Rob-Grijea, *Un régicide* (*Kraljeubistvo*, Paris, Minuit, 1978), koji je napisan 1949. Roman počinje sledećim rečima: „I opet, na obali mora“ (str. 11), i može se čitati kao istovremena obrada romana *Thomas l'obscur*, koji počinje ovako: „Toma sede i zagleda se u more“, i Blanšooovog poslednjeg romana, *Le Très-Haut* (*Svevišnji*, Paris, Gallimard, 1948). Nešto dalje u Rob-Grijeovom romanu, čitamo: „Junak se okrenu. Moris... Moric... Boris.“ Jedan od likova u romanu zove se Toma.

³ Na primer, Michel Foucault, „La pensée du dehors“, *Critique*, 229 (jun 1966), 523-46; René Char, „Conversation avec une grappe“, *ibid*, str. 483. i „En compagnie“, *NNRF*, 168 (decembar 1966), 961-62.

⁴ Objavljivanje *L'Espace littéraire* (1955) i *Le Livre à venir* (1959), u Galimarovoj kolekciji „Ideés“ tokom sedamdesetih godina odražava ovu promenu statusa.

⁵ Ova težnja može se приметiti deset godina ranije, kada je Bernar Pengo /Bernard Pingaud/ objavio antologiju pod imenom *Écrivains d'aujourd'hui: 1940-1960* (Paris, Bernard Grasset, 1960), gde se tenzija između naslova i podnaslova ignoriše zarad onoga što on naziva „osnovnim tendencijama savremene književnosti“ (str. 7).

potez bio je praćen brojnim problemima. Usredsrediti se na filozofsku dimenziju njegovog pisanja, kao što je to uradila Fransoa Kolen,⁶ značilo je ispustiti iz vida pokret izvan filozofije u okviru kojeg je ono nastalo.⁷ S druge strane, koncentrisati se na Blanšoa kao kritičara,⁸ mada bi se tako vratio primat onome što je kod njega književno, značilo bi zapostaviti pisanje kome je i sam davao prednost u okviru svog rada: prozu stvorenu u periodu između 1941. i 1969⁹ godine. Svaki roman, svaki *récit* privukao je određenu količinu kritičke pažnje u trenutku kad se pojavio. Pisci, pa čak i kritičari, pisali su studije o ovoj prozi tokom sedamdesetih godina.¹⁰ Ali u dobu kada su najpre „novi roman“, a potom i *Tel Quel*, uspostavili stroge kriterijume po pitanju savremene proze,¹¹ a metodologija strukturalizma odbacila kritiku kao validan pristup književnosti, zaključci koje je istorija književnosti tokom sedamdesetih godina donela o Blanšou ostali su prilično magloviti: što je više pažnje posvećivano određenom delu njegovog rada, to je više ono nešto u njenoj srži izmicalo i nestajalo s vidika. Ovaj period se tim pitanjem bavio tako što je od Blanšoa napravio enigm. Tišina, bezličnost, pa čak i nekakav sablasni karakter postale su njegove tipične osobine.¹² Sada je postao „Blanchot l'obscur“ („Blanšo Mračni“).¹³

Ali, tek što je Blanšooovo pisanje počelo da nalazi svoje mesto u posleratnoj istoriji književnosti, sama Istorija ga je uklonila sa lica zemlje. Studija Roberta Pakstona na temu Višijevskog režima¹⁴ 1972. godine potresla je Francusku i stvorila u njoj novu svest ne samo o onome što se dešavalo za vreme rata, već i o politici i ideologijama koje su omogućile na-

⁶ *Maurice Blanchot et la question de l'écriture* (Paris, Gallimard, 1971).

⁷ Nakon studija filozofije u Strazburu i Parizu, Blanšo je postao politički novinar 1930. godine.

⁸ Npr. Sarah Lawall, *Critics of Consciousness* (Cambridge, MA, Harvard University Press, 1968); Paul de Man, „Impersonality in the Criticism of Maurice Blanchot“, u *Blindness and Insight* (Minneapolis, University of Minnesota Press, 1971), str. 60-78; Georges Poulet, *La Conscience critique* (Paris, José Corti, 1971).

⁹ U pismu Rajneru Stilersu /Rainer Stillers/, od 26. februara 1974, Blanšo piše: „Na jedan uopšteni način, u mom slučaju, praksa je prethodila teoriji, barem na početku, premda je kasnije taj odnos znatno složeniji.“ (u Rainer Stillers, *Maurice Blanchot, "Thomas l'obscur": Erst-und Zweifassung als Paradigmen des Gesamtwerks* [Frankfurt-am-Main, Peter Lang, 1979], str.29).

¹⁰ Već 1951, Žorž Pule /Georges Poulet/ objavio je članak pod nazivom „Maurice Blanchot as a Novelist“ (*Yale French Studies*, 8 (1951), 77-81). Tokom sedamdesetih, pojavile su se dve važne studije njegove proze: Daniel Wilhelm, *Maurice Blanchot: la voix narrative* (Paris, UGE, coll. 10/18, 1974) i Georges Préli, *La Force du dehors* (Paris, Éditions Recherches, 1977).

¹¹ U „Le législateur: à partir d'un livre de Maurice Blanchot“ (*Tel Quel*, 10 (leto 1962), 36-46), Žan-Edern Alije /Jean-Edern Hallier/ kritikuje *L'Attente l'oubli* (Čekanje Zaborav, Paris, Gallimard, 1962) zbog zapostavljanja tehnika pripovedanja u korist onoga što naziva „odbranom bića“, kojem se u Blanšooovom delu književnost na kraju žrtvuje.

¹² Žorž Peros u pismu Mišelu Bitoru, novembar 1973: „Bacio pogled na najnovijeg Blanšoa [*Le pas au-delà*]. Smrt kuca na vrata. Izgleda da mu Galimar daje nekoliko banknota da bi preživeo“ (Michel Butor i Georges Perros, *Correspondance: 1955-78*, Paris, Joseph, K., 1996, str. 476).

¹³ Jacques Bersani, „Blanchot l'obscur“, *Le Monde*, 20. avgust 1971, str. 9.

¹⁴ *Vichy France: Old Guard and New Order* (New York, Columbia University Press, 1972); prevedeno na francuski kao *La France de Vichy* (Paris, Seuil, 1973). 1970. godine, debata održana na FNSP, pod nazivom „Le Gouvernement de Vichy et la Révolution Nationale, 1940-1942“, označila je prvi pokušaj da se u Francuskoj analiziraju godine pod Višijevskim režimom.

stanak ovog režima.¹⁵ Blanšoova ekstremna desničarska aktivnost tokom tridesetih godina nije bila nikakva tajna.¹⁶ Ali, sada je počela da se tumači kao deo zabrinjavajuće slike francuske predratne prošlosti. Objavljivanje detaljne predratne Blanšoove bibliografije iz oblasti političkog novinarstva 1975. i 1976. godine u časopisu *Gramma*¹⁷ privuklo je veću pažnju javnosti, nakon čega je počeo da se menja način na koji su ga doživljavali, kako pisci bliski njemu,¹⁸ tako i ostali. Razmišljanja o Blanšoovom radu kasnije su se sve više kretala zaobilaznim putem u odnosu na njegovu političku prošlost, unoseći tako u već postojeće nedefinisano razumevanje njegovog dela i izvesnu nelagodu koja je postala još akutnija u kontekstu njegovih potonjih političkih intervencija na strani radikalne levice, najpre 1958, a potom i 1968. godine.¹⁹ Pomenuta enigma počela je da deluje sumnjivo.

Ali i sama Istorija je u Francuskoj ubrzo podvrgnuta radikalnom ponovnom vrednovanju. Pakstonova studija, nakon koje su usledile i studije Paskala Orija,²⁰ pokrenule su ono što bi se moglo nazvati moralnim odgovorom na francusku predratnu prošlost: čistka (*épuration*) se mogla smatrati samo delimično uspešnom. Među posleratnom kulturnom i političkom elitom bilo je onih koji su izdali Naciju. Međutim, pred kraj ove decenije, ovu nacionalno-moralnu perspektivu,²¹ utemeljenu u „ekskluzivnom“ modelu državnosti koji je izbio u prvi plan u Francuskoj nakon 1889,²² nadjačalo je nešto što bi se moglo nazvati etičkom reakcijom, budući da je priroda odgovornosti koju je istorija otkrila počela da se menja. Od 1980. godine naovamo, ti savremenici sa grešnom prošlošću morali su sve više da odgovaraju ne samo za izdaju svojih sugrađana, već i čitavog čovečanstva. Kolaboracija s Nemačkom protiv Francuske ostala je u senci učešća u Holokaustu koji je Nemačka sprovela nad Jevrejima.²³

¹⁵ Emitovanje filma Marsela Ofilsa *Le Chagrin et la pitié*, 1972. godine, ubrzao je razvoj događaja.

¹⁶ Videti Eugen Weber, *Action Française* (Stanford University Press, 1962), pogl. 28; Jean-Louis Loubet del Bayle, "L'Esprit des années trente", *Politique*, 33-36 (1966), 161-272; i *Les Non-conformistes des années trente* (Paris, Seuil, 1969). U *Moi, je* (Paris, Gallimard, 1969), Klod Roa se priseća godina kada je zajedno sa Blanšoom pisao za *Combat* i *L'Insurgé*. Već 1943, Žan Pol Sartr je opazio sledeće: „M. Blanšo je bio, kako verujem, učenik Š. Morasa“, „Aminadab', ou du fantastique considéré comme un langage“, u *Situations I* (Paris, Gallimard, 1947), str. 122-42 (str. 123).

¹⁷ Mike Holland, "Bibliographie I", u *Gramma* 3-4 (1975), 223-45; "Bibliographie II", *Gramma*, 5 (1976), 123-32. Videti takođe Mike Holland and Patrick Rousseau, "Topographie-parcours d'une (contre-)révolution", *ibid*, str. 8-43, za više bibliografskih detalja.

¹⁸ Lezli Hil se poverava: „Dionis Maskolo [...] će mi saopštiti u pismu od 27. maja 1994, da zaista ništa nije znao o Blanšoovim predratnim političkim aktivnostima sve do 1976, kad se pojavila revija *Gramma*“ ("Les actes du jour", www.maurice.blanchot.net). Hilova je autor knjiga *Blanchot: Extreme Contemporary* (London, Routledge, 1997), i *Bataille, Klossowski, Blanchot: Writing at the Limit* (Oxford University Press, 2001).

¹⁹ Videti Maurice Blanchot: *Écrits politiques: 1957-1993* (Paris, Léo Scheer, 2003).

²⁰ *Les Collaborateurs* (Paris, Seuil, 1977); *La France allemande: paroles du collaborationnisme français, 1933-45* (Paris, Gallimard, 1977).

²¹ Za razmatranje Blanšoovog stava prema čistki, videti Philip Watts, *Allegories of the Purge* (Stanford University Press, 1998), pogl. 3: "Rebuttals" (str. 83-105).

²² Videti Robert Gildea, *The Past in French History* (New Haven – London, Yale University Press, 1994), str. 305.

²³ Videti Zeev Sternhell, *Ni droite ni gauche* (Paris, Seuil, 1983); Michael Marrus i Robert Paxton, *Vichy France and the Jews* (New York, Basic Books, 1981).

Objavljivanje knjige *Legacies of Antisemitism in France*²⁴ Džefrija Melmana 1983. godine dovelo je ovu promenu perspektive u centar pažnje tako što je u njoj na kontroverzan način istaknuto da je Blanšo bio saradnik sa okupatorom, a pre svega antisemita. Kako su osamdesete godine odmicala, ono što je nazvano „francuskim hajdegerovskim ratovima“,²⁵ a što je u SAD ostalo u senci „afere“ Pola de Mana,²⁶ pomoglo je da se konsoliduje ovaj „etički preokret“. Ova decenija je takođe obeležena intenzivnim interesovanjem za radove Emanuela Levinasa. Blanšo je bio među prvima koji su ponudili detaljan prikaz Levinasovog rada izvan strogo specijalizovane oblasti proučavanja,²⁷ a od 1970. godine počeo je sve eksplicitnije da svoj odnos prema judaizmu smešta u središte svog pisanja.²⁸ Sledstveno tome, njegovo poslednje veliko delo, *L'Écriture du désastre* (1982), ubrzo je protumačeno kao knjiga o Holokaustu, kako je to primetio Džerard Brans.²⁹ Od tada je pitanje šta treba misliti o Blanšou u kontekstu Holokausta postalo sveprisutno. Pitanja pravog smisla Blanšoovih dela, ali i njegove pripadnosti, nadalje su počela da se razmatraju odvojeno.³⁰

U ovakvoj je klimi, počev od 1990. godine, najzad počelo da se pojavljuje nešto što bi se moglo definisati kao „izučavanje Blanšoa“. Kako je dotična decenija odmicala, pojavljivale su se jedna monografija za drugom, u SAD, Britaniji, a na kraju i u Francuskoj. Organizovale su se konferencije, objavljivali zapisnici, emitovale razne emisije na radiju i televiziji, a pokretale su se i internet stranice. I ma koliko se njihove perspektive, kao i njihova tačnost i kvalitet razlikovali, ono što je napisano u toku te decenije – a što je koincidiralo sa činjenicom da je Blanšo sve ređe pisao – istovremeno je delo ovog „pisca za pisce“ učinilo čitljivim korpusom,³¹ koji je sada gotovo u celosti dostupan na francuskom i engleskom jeziku, ali je ujedno postalo i predmet uzdržane, katkad i izvanredne analize.

Kako stvari stoje, pak, nikad nije bilo teže čitati Blanšoa nego što je to danas. Jer, kao što ga je tokom sedamdesetih sama Istorija uklonila sa lica zemlje u trenutku kada je istorija književnosti bila spremna da od njega načini jednog od svojih savremenika, tako je

²⁴ Minneapolis, University of Minnesota Press. Članak o Blanšou se prvobitno pojavio kao “Blanchot at *Combat*: of Literature and Terror”, *MLN*, 95 (1980), 79-116. Ova knjiga se na francuskom pojavila 1984. pod nazivom *Legs de l'antisémitisme en France* (Paris, Denoël, Collection „L'Infini“).

²⁵ Izraz sam preuzeo iz naslova priloga Ričarda Volina /Richard Wolin/ u knjizi *The Heidegger Controversy*, ur. Richard Wolin (Cambridge, MA – London, MIT Press, 1993 [1991]), str. 272-300.

²⁶ Videti *Responses: On Paul de Man's Wartime Journalism*, ur. Werner Hamacher, Neil Herz i Thomas Keenan (Lincoln – London, University of Nebraska Press, 1989).

²⁷ Dva članka posvećena Levinasovom eseju *Totalité et infini* 1961. i 1962. uključeni su u *L'Entretien infini* (Paris, Gallimard, 1969), zajedno sa trećom studijom napisanom za taj rad (videti str. 70-105).

²⁸ Prva referenca koju je on objavio o Holokaustu može se pronaći u “Fragmentaires”, časopis *L'Ephémère*, 16 (zima 1970), 376-99, mada se takođe pominje i u kratkom poglavlju u delu *L'Amitié* (Paris, Gallimard, 1972), pod nazivom “Guerre et littérature” (str. 128-29), koje se prvo pojavilo na poljskom negde nakon 1968.

²⁹ *Maurice Blanchot: The Refusal of Philosophy* (Baltimore – London, The Johns Hopkins University Press, 1997).

³⁰ Za prikaz ovog aspekta prijema Blanšoovog rada, videti odličnu biografsku studiju Cristophe Bident, *Maurice Blanchot: Partenaire invisible* (Seysssel, Champ Vallon, 1998), str. 542-43.

³¹ Dve „čitanke“ pojavile su se tokom devedesetih: moja *Blanchot Reader* (Oxford, Blackwell, 1995), i *The Station Hill Blanchot Reader*, ur. Georges Quasha (Barrytown – New York, Station Hill Press, 1999).

tokom devedesetih, kada je nešto što je postalo prepoznatljivo pod imenom „izučavanje Blanšoa“ počelo da se pojavljuje (čitavanje Blanšoa u istorijskom kontekstu, a ne u kontekstu koji tu istoriju poriče), strpljivo tumačenje i vrednovanje pisanja koje je nastajalo tokom čitavog njegovog života naišlo je na talas dominantnog angloameričkog „etičkog“ mišljenja koji je odneo predmet koji je trebalo tumačiti i vrednovati. Ovaj talas označio je trenutak u kom je istoriju još jednom smenila sadašnjost. Povratak etičkog zasigurno je imao lokalna opravdanja,³² mada je uprkos tome izazivao sumnju.³³ Ali, njegov značaj u okviru etičkog preokreta koji se odigrao u Francuskoj deceniju ranije bio je daleko od očiglednog.³⁴ I na svakog pisca koji je pažljivo načeo „etičko“ pitanje,³⁵ dolazi mnogo onih za koje je „etika“ značila nešto malo više od komotne kategorije uz pomoć koje se može neutralizovati izazov i zahtevnost koju nose Blanšoaova dela.³⁶ I tako, dok je sumnja koju je pokrenuo Melman u Francuskoj nastavila da postoji do kasnih devedesetih (a prisutna je i danas),³⁷ „Blanšo“ kome je oprošteno, makar i tako što je intenzitet njegovog dela znatno opao, i koji se obično predstavlja u tandemu sa Levinasom u borbi protiv Hajdegera, postao je zgodno sredstvo za trgovinu i razmenu mišljenja u anglofonom akademskom svetu.

³² Dejvid Parker /David Parker/ citira i Vejna Buta /Wayne Booth/ i Martu K. Nusbaum /Martha C. Nussbaum/ kao pisce koji su u novije vreme žalili za nedostatkom etičke dimenzije u savremenoj kritici. Videti „Introduction: the Turn to Ethics in the 1990s“, u *Renegotiating Ethics in Literature, Philosophy and Theory*, ed. by Jane Adamson, Richard Freadman i David Parker (Cambridge University Press, 1998), str. 1-20.

³³ Videti Thomas Pepper, *Singularities: Extremes of Theory in the Twentieth Century* (Cambridge University Press, 1997), str. 8-9; ili napomene Kristofera Norisa /Christopher Norris/ o „pomodnoj tematici ‘drugosti’“, u *Truth and the Ethics of Criticism* (Manchester University Press), str. 51.

³⁴ Na primer, pitanje judaizma i Holokausta skoro je izostavljeno iz *Renegotiating Ethics in Literature* (videti br. 32).

³⁵ Odličan primer je Sajmon Kričli /Simon Critchley/. Videti naročito *Very Little... Almost Nothing* (London, Routledge, 1997).

³⁶ „Kako Levinas ističe“, priseća se Endru Gibson /Andrew Gibson/, „Blanšo je retko eksplicitan kada je u pitanju etička dimenzija njegove misli“ (u *Postmodernity, Ethics and the Novel* (London, Routledge, 1999), str. 189). Levinas je direktniji: „Blanšo [...] se ne odaje [...], bar eksplicitno, etičkim preokupacijama“ (u *Sur Maurice Blanchot* (Montpellier, Fata Morgana, 1975), str. 23). Blanšo sam uspostavlja način na koji etičko pitanje postoji za njega u izdanju *Yale French Studies* pod naslovom „Literature and the Ethical Question“: „Čitajući [vaše pismo], bio sam preplašen i gotovo očajan. ‘Zar opet, zar opet’, pomislio sam. Ne zato što tvrdim da sam iscrpeo neiscrpnu temu, već naprotiv, s ubeđenjem da mi se ta tema vraća zato što je neizreciva.“ („Énigme“, u *YFS*, 79 (1991), 5-7 (str. 5).)

³⁷ Marlen Zarade /Marlène Zarader/, koja je napisala verovatno do sada najbolju analizu filozofskog značaja Blanšoovog dela (*L'Être et neutre: à partir de Maurice Blanchot* (Lagrasse, Verdier, 2001), takođe je otkrila u jednom intervjuu („Le Rien, le neutre et la mort“, u *Ligne de Risque*, 16 (septembar 2001), str. 50-54) da i ona deli sumnju koju je Blanšoov rad neprestano pobuđivao još od osamdesetih godina, a koju su urednici *Ligne de Risque* (od kojih je jedan Janik Enel /Yannick Haenel/, autor anti-blanšoovskog romana *Introduction à la mort française* [Paris, Gallimard, collection „L'infini“, 2001]) odnedavno ponovo oživelili. Za Zaradeovu, nasilje je „le non-dit“ („neizrečeno“) Blanšoovog dela (str. 52), te zaključuje: „sa *Écriture du désastre*, nihilizam se iznosi još prurušeniji, pošto krivotvori brigu o etičkom, moralni stav“ (str. 54).

I šta onda da mislimo o Blanšou danas? Retko kad je neki pisac, i to ne svojom zaslugom, bio toliko razapet između dva jezika, dve kulture ili dve „etike“, kao što je to Blanšo u ovom trenutku. Kao takvo, ovo stanje stvari može biti jedino sterilno: ni na jednoj od ponuđenih strana ne leži realna mogućnost za buduća istraživanja. Razlog za to je jednostavan: bilo da se detaljno ispituje u potrazi za etičkim neminovnostima ili da se u njemu traže etički nedostaci, Blanšoov rad je trenutno odsečen od istorije – prvenstveno od sopstvene, ali i od istorije Evrope dvadesetog veka, u kojoj je tako duboko ukorenjen. Kako bi onda njegovo delo moglo da pronađe čitaoce koji su mu do sada izmicali, i kojima će svaka dimenzija njegovog velikog i raznovrsnog opusa biti čitljiva u odnosu na ostale, kao i u odnosu na samu istoriju?

Odgovor leži na tragu onoga što Edit Višogrod preporučuje (prizivajući time samog Blanšoa) kao jedinu budućnost za kontinentalnu filozofiju: naime, u domenu „narativne etike“ koja se doživljava kao sredstvo kojim se „zaobilazi teorija kao način razmišljanja o moralnom životu“.³⁸ Kad se primeni na Blanšoa, to znači: početi s prozom i nikada ne napustiti njen domen. Sve ono što bi ime „Blanšo“ moglo da znači, sada i u budućnosti, proističe iz prvobitnog prioriteta koji je on sam dodelio pripovedanju: najpre iz uspostavljenih generičkih okvira, potom se šireći na celokupni domen misli. Čitano iz ugla ovog prioriteta, Blanšoovo delo ne samo da će se izvući iz anti-istorijskog vremenskog okvira u čijem se rasponu obavlja tolika količina današnjeg akademskog rada, već, tako vraćeno u okvire istorije, našem će savremenom trenutku (i svemu što ide uz njega) dati i jedan vid sopstvene istorije.

Izvornik: French Studies, 58 (2004), 533-38, Oxford University Press.

(Sa engleskog preveo Mirko Jakovljević)

³⁸ Videti Edith Wyschogrod, „Does Continental Ethics Have a Future?“, u *Ethics and Danger: Essays on Heidegger and Contemporary Thought*, ur. Arleen B. Dallery i Charles E. Scott (Albany, SUNY Press, 1992), str. 229-42 (str. 239).